

Editorial

Si en el número 12 de la REVISTA CATALANA DE PEDAGOGIA reflexionàvem sobre la innovació en educació, centrada en el seu significat, en el dels seus referents i en les seves orientacions possibles, en aquest número hem fet un pas més, tot posant el focus de la reflexió sobre un dels temes d'innovació curricular que probablement gaudeix de més difusió. Ens referim a la modalitat d'aprenentatge realitzada a partir de projectes i, també, de problemes, una modalitat que, amb variants, es pot trobar en molts dels centres innovadors d'educació primària i, també, en centres d'educació secundària.

Tot reconeixent aquelles variants, hem resumit la reflexió sobre aquesta innovació amb la pregunta «Què s'aprèn mitjançant projectes?». Ho hem fet posant èmfasi en allò que li és més substantiu, l'aprenentatge, de manera que els projectes o els problemes esdevenen una estratègia curricular instrumental per a desenvolupar-lo millor, és a dir, d'una manera més aprofundida, amb més sentit i per a més estudiants.

Justament perquè es detecta una difusió del treball mitjançant projectes es fa imperiós reflexionar tant sobre el seu significat com sobre els aspectes estratègics i els tècnics de la seva posada en pràctica. El recorregut històric del concepte de treball mitjançant projectes és ja centenari. I la bibliografia i la recerca acumulades més recentment, entorn de l'etiqueta que sotmetem a reflexió, és abundant i profitosa, de manera especial en països anglosaxons i del nord d'Europa, però molt més limitada entre nosaltres. Aquest relatiu buit documental i de reflexió pel que fa a la nostra realitat podria exercir un doble efecte limitador quant a la difusió i aplicació amb èxit d'aquesta estratègia.

El primer efecte limitador és el d'eludir o de no fer prou visible el seu caràcter d'estratègia constructivista d'aprenentatge, la qual fa revisar substancialment les relacions formatives convencionals dins el triangle format per l'estudiant (sol o en un grup petit), el docent (individualment o en equip) i els continguts, que en aquest enfocament són presentats en un format de repte per al coneixement, amb tot el replantejament del currículum que això comporta i amb la necessitat d'eines

intel·lectuals, diferents de les habitualment utilitzades pels estudiants. La reformulació de cada aspecte d'aquell triangle i la reconfiguració dels papers dels agents respectius en aquella interacció evidencien que no es tracta d'aplicar una tècnica més ni tampoc del fet que aquella sigui equivalent a qualsevol altra.

El segon efecte limitador seria ignorar que hi ha modalitats d'abordar aquesta estratègia que són millors i més eficaces per a l'aprenentatge que d'altres, i que les estratègies amb més èxit són fruit d'una aplicació reflexionada i, sovint, contrastada tant en publicacions com mitjançant la recerca. És important, doncs, que les respectives variacions, que són iniciatives de docents i d'equips decidits a treballar millor, responguin a una tradició de reflexió i a unes formes de contrast acceptades pel segment de la professionalitat que es reconeix en aquestes pràctiques. No és en va que tota activitat formativa, si bé es realitza en un àmbit de recolliment, d'aula i centre, és una activitat professional de naturalesa pública, i per tant, sotmesa a l'imperatiu del contrast i la reflexió i a eventuais millores.

Els textos que s'apleguen al voltant de la pregunta que encapçala l'apartat del tema monogràfic pretenen aportar elements tant de reflexió històrica com metodològica i pràctica, amb l'objectiu d'avançar cap a la superació de les limitacions anteriors que eventualment es puguin produir en la pràctica. També pretenen aportar orientacions en el debat necessari per a la millora, per a il·luminar vies possibles per a un arrelament molt més estès d'aquell enfocament de l'aprenentatge en els nostres centres educatius.

El primer article emfatitza el fet que l'aprenentatge mitjançant projectes (AMP) reforça la motivació i el sentit d'agent de qui aprèn, tot incidint en les seves competències personals i la seva autonomia en la generació d'aprenentatges de qualitat. Entès com a estratègia docent, aquest aprenentatge comporta canvis estructurals en l'àmbit curricular, en el guiatge metodològic i en el dels recursos a disposició dels estudiants. A mesura que s'hi aprofundeix, es fan necessaris canvis en l'organització dels docents, dels temps i dels espais. L'AMP, en última instància, apunta al desenvolupament professional del professorat com a factor rellevant del procés d'implementació d'aquest tipus de propostes d'aprenentatge.

El text signat per la professora Mercè Izquierdo parteix de considerar que el motor que impulsa la creació de coneixement científic, així com la seva evolució al llarg de la història, és la resolució de problemes. La perspectiva històrica proposada considera l'escolaritat com un camí que ha de recórrer l'alumne amb els seus professors i companys, tot adquirint expertesa en les matèries o disciplines i també confiança en la seva capacitat de comprendre el món. Proposa que els «problemes per aprendre a fer ciències» han de promoure l'activitat científica dels alumnes en relació amb tres elements estretament relacionats: què es vol saber explicar, quins conceptes o explicacions es consideren vàlides i quina expertesa s'adquireix.

La professora Roser Canals es planteja com donar resposta a una educació competencial per a formar ciutadans crítics i compromesos amb la societat del seu temps. En el seu text replanteja l'enfocament didàctic de les ciències socials per a incorporar l'estudi de problemes socials a l'aula. Argumenta que és una estratègia adient perquè els estudiants compreguin el món on viuen i per a prendre decisions fonamentades en el coneixement.

L'article dels investigadors Raúl Romero i M. Amparo Núñez fa una proposta didàctica per a l'assignatura de tecnologia amb la finalitat de treballar de manera interdisciplinària continguts del currículum de l'àmbit científicotecnològic o matemàtic, amb alumnes de tercer curs de l'educació secundària. Aquesta proposta es planteja des de la metodologia de l'aprenentatge basat en problemes (ABP) i el treball col·laboratiu. Això permet a l'alumnat un procés d'aprenentatge en el qual desenvolupar múltiples competències, com per exemple el treball en equip, la presa de decisions, la iniciativa, etc. Aquests projectes pretenen conscienciar també l'alumnat de l'ús i els beneficis de les energies renovables, el reciclatge o la reutilització de materials en la construcció dels seus projectes.

En l'apartat d'experiències, les professores Beth Fornas, Conchita Ortega i Àngela Sánchez descriuen el seu treball a l'Institut Turó d'en Baldiri. Hi exposen la creació i evolució d'un projecte que sorgeix de la pràctica i del procés de repensar la tasca docent del centre, orientada a afavorir i consolidar l'aprenentatge dels estudiants. Plantegen una proposta didàctica fonamentada en l'anàlisi i la interpretació de la informació, amb la finalitat de millorar la comprensió i la construcció de significats,

així com l'autoregulació dels aprenentatges gràcies a la discussió en grup i el conflicte cognitiu.

Una segona experiència, signada per la professora Eugènia Carbajo, de l'escola Ítaca de Manresa, presenta la manera d'entendre l'aprenentatge al llarg de deu anys d'escola, que és fruit de l'acompanyament dels alumnes, de l'experimentació sobre la pràctica i de la reflexió i l'aprenentatge compartits. Destaquen la importància dels diferents tipus de coneixement i de la relació entre alumnes i adults. Aquesta reflexió els ha portat a repensar l'escola des de la pedagogia, la didàctica i l'organització tot valorant un nou perfil de mestre.

L'apartat «Miscel·lània» l'obre el professor Rafael Bisquerra amb un treball sobre les emocions. Després d'un recorregut històric, aborda allò que s'ha considerat la *revolució emocional*, evidenciada per la difusió de les teories sobre les emocions, la intel·ligència emocional, la neurociència o la psicologia positiva. Tot això configura un canvi de paradigma que incidirà en la millora de la qualitat educativa. Reclama passar a la formació en competències emocionals de l'alumnat, atès que hi ha evidències que pot millorar la convivència, el rendiment i el benestar dels estudiants.

Els professors David Sánchez i Yolanda Revert presenten els resultats d'un estudi que analitza si els alumnes discriminen el professorat per motius de gènere. L'estudi té el propòsit d'analitzar què es fa des dels plans de prevenció de riscos laborals, de seguretat i de salut per a actuar contra qualsevol problemàtica determinada per aquesta variable.

Lluís Garcia Sevilla i Gemma Garcia Higón revisen dos estudis sobre el reeiximent acadèmic i la immersió en català. El primer va des de set anys abans de la Llei del català del 1983 fins al curs 1983-1984. El segon és una enquesta sobre adaptació al país feta a estudiants de diversos instituts de les Balears, ja sota el règim de la Llei de normalització del català a les Balears del 1986. En ambdós casos, hom relaciona els resultats acadèmics amb la llengua familiar (català o espanyol) o amb els indicadors d'integració. Conclouen que l'adquisició de la llengua catalana no compleix una simple funció comunicativa, sinó que facilita l'adquisició de la cultura subjectiva del país; que la immersió escolar en català millora els rendiments dels infants d'immigrants espanyols, i que el progrés acadèmic, en instituts balears de secundària,

es correlaciona positivament i significativa amb l'ús de la llengua catalana i amb la integració dels alumnes a la cultura subjectiva del país.

En l'apartat «Ressenyes bibliogràfiques», el professor Jaume Sarramona fa una revisió crítica de l'obra de Martí Teixidó *Pedagogia, ara. Aplicació a la societat catalana* (Institut d'Estudis Catalans, 2017).

Finalment, Carme Amorós, com a responsable d'atendre la memòria de les activitats de la Societat Catalana de Pedagogia, en fa un recopilatori oportú i fidedigne en la secció final d'aquest número.

Joan Rué

Director de la REVISTA CATALANA DE PEDAGOGIA